

Kiss Attila
ALTINÁJ

Herbszt László
illusztrációival

MÓRA

Kiss Attila
ALTINÁJ

Herbszt László
illusztrációival

MÓRA

Negyedik, felújított kiadás

Lektorálta:
Somfai Kara Dávid, Kelet-kutató

Az alapkiadást szerkesztette:
Dian Viktória

© Kiss Attila, 2006, 2022
Illusztráció © Herbszt László, 2022
© Móra Könyvkiadó, 2006, 2022

Mostanában sokat gondolkodom a régi időkről esténként, és még így, öreg fejjel is tisztán emlékszem azokra az évekre. Talán életem legszebb évei voltak.

Megpróbálok elmondani nektek mindent, amit fontosnak és érdekesnek tartok. Igyekszem úgy fogalmazni, hogy ma is érthető legyen.

Hallgassátok olyan üzenetként a történetem, ami a múlt ködén átsejlik, de egyre tisztábban szól hozzátok, és ha figyeltek, visszaröppentek általa a múltba, ha a szívetekbe zárjátok, jövő lesz belőle.

Abban az időben a Kék Folyó, vagyis a Kők Etil partján éltünk, melynek vize olyan kék volt, mint az Ég vagy a tenger. A törzsünk Keszinek nevezte magát, és szövetségben élt hat másik törzssel. Már kisgyerekként tudtam a törzsekről, de nem láttam őket, míg el nem jutottam a Nagy Vásárba, amelyet a téli szállásra költözés előtt rendeztek. Erre a sokadalomra eljöttek más idegen népek is, fegyvert, szöveteket, lovakat, rabszolgákat adtak-vettek.

Hétéves fejjel értettem meg, mit jelent a türk, az ugor és a szkíta. A nagyapám nem tudta, hogy az ugorok honnan származnak, szerinte a szkíták délről, a Nagy Havasokon túlról, a türkök keletről, a végtelen pusztákról. Azt is mesélte, hogy régen az öltözetükről is meg lehetett különböz-

tetni őket, de az én gyermekkoromban már csak a nyelvük alapján. Sokat tanultam az én kedves nagyapámtól.

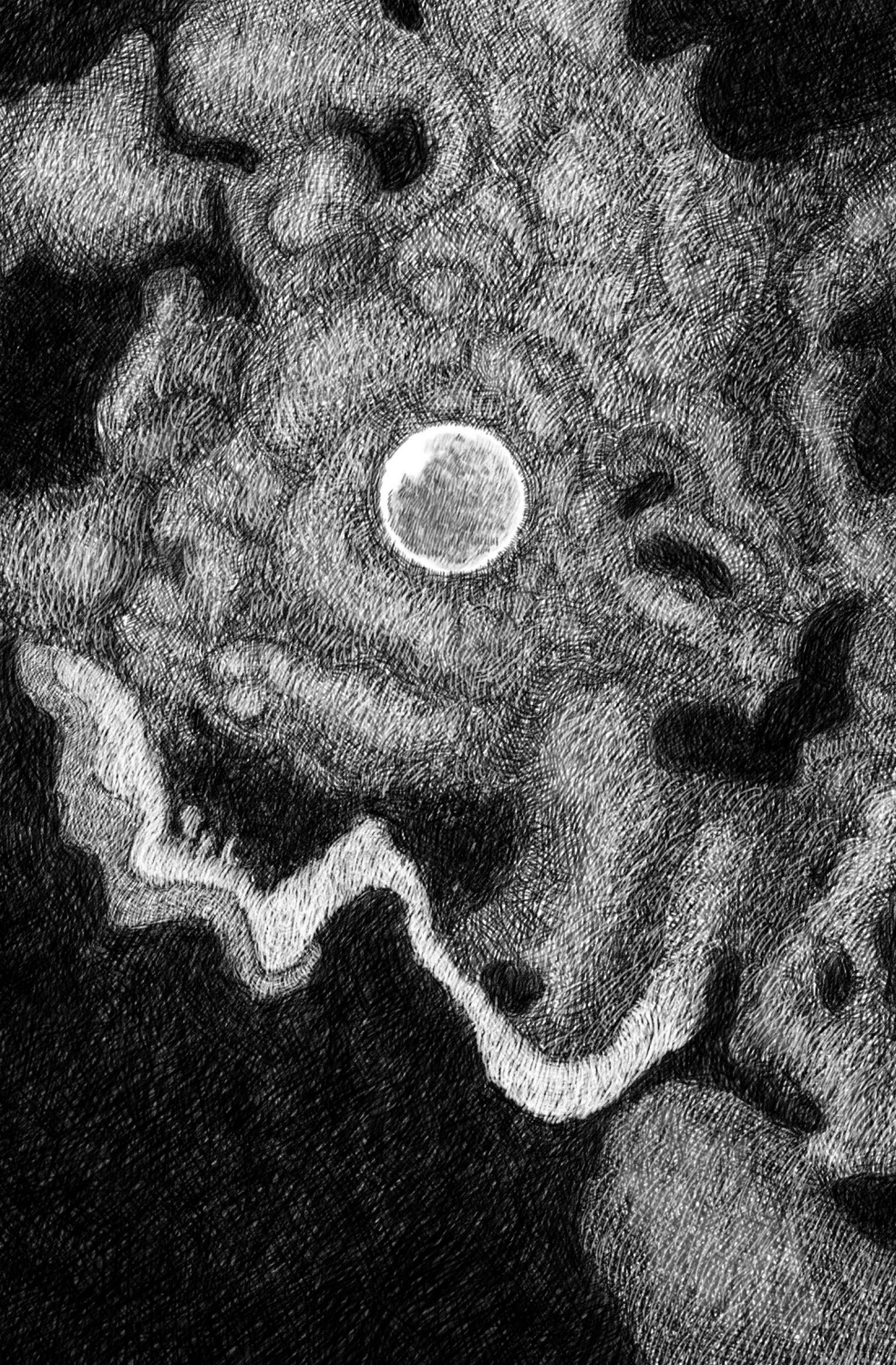
A Keszi törzsben sokan többféle nyelvet is beszéltek, és ez a világ legtermészetesebb dolga volt, soha senkit nem csúfoltak ezért. Mi egyre inkább e nyelvek sajátos keverékét használtuk, ami felnőtt koromra minden törzsben elterjedt, mostanában pedig mindenki csak ezt beszéli.

A legtöbben gyerekfejjel úgy gondoljuk, hogy a szüleink keveset törődnek velünk, esetleg nem szeretnek minket, csak azért, mert nem játszanak, nem beszélgetnek velünk akkor, amikor mi erre vágyunk. A felnőttek sok dologban másképp gondolkodnak, mint a gyermekek, mert ők bölcsőbbek és tapasztaltabbak. Néha mégis tévednek... Előfordul, hogy hallgatnak, mikor a fiaik faggatják őket, de ez csak azért van, mert titkaik, gondjaik vannak.

Én is félreismertem az apámat, de rá kellett jönnöm, hogy ő az egyik legnagyobb ember a világon.

Történetemben emléket szeretnék állítani első lovamnak. Most is nap mint nap lovon ülök; több száz csodálatos lovat lovagoltam életem során, de egyik sem volt olyan felejthetetlen és hűséges társam, mint Altináj, az Arany Hold, az én gyönyörű sárga lovam.

Most becsukom öreg szemem, gondolataim a múltba röpitenek. Gyertek, röpjöjtek velem!

A TELIHOLD

A csillagok a legtöbb ember számára csak világító pontok a fekete égbolton – minden jelentés nélkül.

A pusztai embernek viszont segítenek a tájékozódásban, a pontos idő meghatározásában. Még a csillagképek nevei is a mindennapi életre utalnak: a sátorra, a lovakra, a fejesre... Titokzatos történetek, dalok szereplői, mesék helyszínei.

Akkus felpillantott az Égre, megkereste a „Keletre Menő Embert”, megszámlálta csillagait, egészen kicsire húzta össze a szemét, majd elrikkantotta magát. Kiáltása hasonlított a farkas vonyítására, de leginkább a harcoló csődörök ordítására.

Kezét lazán a nyeregkápára tette, nagyot sóhajtott, aztán még egyszer rikkantott. A hangja sólyomként szárnyalt dombokon, völgyeken át; szétáradt a pusztán, és válaszra várt.

Akkus hallgatózott. Elmosolyodott, mikor halk, de egyre erősödő patadobogást és füle számára oly kedves nyerítést hallott.

– Jó reggelt, gyönyörűim! – mondta, és megfordította vércsederes hátasát. – Csú – súgta neki, mire az vágtatni kezdett a sötétből felbukkanó hatvan lóval a nyomában.

A ménes egész éjjel kint legelt a pusztában, csak reggel hajtották haza az aulba, hogy a kancákat megfejlessék, és kiválogassák a felnyergelendő vagy betanítandó lovakat.

Akkusnak több csikósa is volt, valamennyien az aul közös ménesénél dolgoztak, de kedvenc állatait mindig maga hajtotta. Nem jelentett neki gondot, ha egyedül kellett terelnie.

A férfi jóvágású, középtermetű ember volt, harmincöt évvel a háta mögött. Itt a pusztán hamar ráncosodnak az emberek, de ő pár esztendővel fiatalabbnak látszott, csak néhány szarkaláb húzódott a szeme sarkában. Világosbarna haját hátul két fonatban viselte, és mint minden ke-szi férfi, a feje búbját tarra borotválta, csupán a homloka fölötti üstökét hagyva hosszan. Ezt az üstököt szintén befonta, és hátravetve a másik két fonat mellé kötötte a tarkóján. Száját bajusz keretezte. Jellegzetes, hosszú köntöst viselt, melyet selyemövvvel fogott össze a derekán; nadrágot és puha talpú bőrcsizmát hordott.

Az Ég feketéje szürkére váltott, a mesés csillagok még tündököltek. A Hold kereken világított, színe egyre inkább aranyszínűvé vált.

– Hej, hej! – kiáltotta a férfi. Vércsederesével a ménes mögé került, hogy ostorával gyorsabb vágásra bírja őket.

– Gyerünk, az asszonyok már várnak! – motyogta.

Ekkor vette észre, hogy az egyik sárga kanca igyekezete ellenére nem tud lépést tartani a többiekkel, mert vemhes. „Nem lesz belőled farkaseledel!” – gondolta. Hurkot vetett a kanca nyakába, mellé került, és óvatos ügetéssel folytatták útjukat a karámokig.

A ménes hamar megtalálta a helyét, a kanca az egyik ház mögé vonszolta magát.

A jurtaból asszonyok szaladtak elő bőrvödrökkel a kezükben. Igen jól kacarásztak valamin.

– Kiszralar keldiler* – szólt oda nekik Akkus.

– Késtél, most már a juhokkal kezdünk – felelt neki egy nagyszájú menyecske. – Szépen kösd meg a csikókat, aztán jövünk!

Mire a férfi végzett a kötözgetéssel, néhány asszony átjött a juhoktól, és hozzáfogtak a csikóik mellett álló kancák fejéséhez. Tompán kopogtak a tejsugarak a bőrvödrök alján, aztán, mikor gyűlt, már csobogó hangot adott.

Akkusnak eszébe jutott a kanca. Sietős léptekkel a ház mögé ment. Gyönyörű látvány tárult a szeme elé: egy egészséges kiscsikó álldogált ott, rogyadozó lábakkal, miközben anyja a magzatvizet nyaldosta róla.

– Gyere, kicsi – mondta a férfi, és az anyja tőgyéhez támogatta a csikót. Míg az újszülött a tejet ízlelgette, ő felnézett az Égre. Az égbolt egészen kivilágosodott, de a Hold olyan aranyszínben izzott, mint egy óriási pénz.

Akkus felemelte a csikó farkát. – Kanca – mondta. – Altináj lesz a neved, vagyis Arany Hold. Kadin, tajimir túldu!** – kiáltott boldogan a feleségének.

– Aztán milyen nevet találtál ki neki? – nézett ki egy mosolygós arcú asszony az egyik kanca mögül.

– Altináj – felelt a férfi.

– Ez egy női név – mondta az asszony villámló szemekkel.

– Hát kanca, azért – legyintett Akkus. Megcsóválta a fejét, és az egyik jurtához lépett. Az ajtót egy óriás raga-

* Megjöttek a kancák (bolgár–török)

** Kadin, csikónk született

dozó madár, egy Alpkarakus képe díszítette. Ez volt az aul legszebb ajtója. A férfi megérintette a festett madár fejét, aztán benyitott. Odabent félhomály fogadta, mert a tető tündüknyílását nem nyitották ki.

– Csábán – suttogta Akkus –, ébredj, hasadra süt a nap!

A nemeztakarók alól kócos fej bukkant elő, aztán két váll. Egy hétévesforma kislány ült fel, majd csodálkozó szemével körbepillantott a jurtában.

– Mi történt, apa? – kérdezte.

– Megszületett a lovad.

– Ugye nem tréfálsz?

– Az a kanca lemaradt az elléssel, de olyan gyönyörű csikója lett, amelyet még soha nem láttam. Altinájnak neveztem el, ami anyádnak nem igazán tetszik.

– Altináj – mosolygott a fiú. – Szép név!

– A Hold aranyszínben izzott, mikor megszületett... És kancacsikó.

A fiú gyorsan magára kapkodta ruháit, és apja nyomában kilépett az ajtón. Akkus a lovakhoz sietett, de Csábán még állt egy darabig, és a füledt benti levegő után a csodálatos tavasz illatával ismerkedett. Látta a tejet töltögető asszonyokat, a nyáját, a ménest, a felkelő Napot, és igazán gyönyörűnek talált mindent. „A lovamat meg se nézem?” – gondolta, aztán gyorsan keresni kezdte a frissen ellett kancát bizonytalan léptű csikójával.

Csábán ekkor még nem tudta, hogy ettől a reggeltől kezdve az élete fokozatosan új fordulatot vesz, ez a csikó mindent megváltoztat majd. Egyelőre azonban Altináj csak a járást próbálgatja, igyekszik biztonságot jelentő anyja után botorkálni, és ha mégis lemarad, kétségbeesett nyerítéssel hívja egyetlen támaszát.

A fiú kortársainál valamivel alacsonyabb volt, arcvonásai alapján is kisgyermekesebb, de felnőttes gondolatai egy érett férfinak is becsületére váltak volna. Értelmes, barna szemével sokszor a távolba merengett, és az őt nézőnek úgy tűnt, mintha látna valamit, amit mások nem látnak.

Barna haja válláig ért, feje búbját még nem borotválták tarra, amiért a vele egyívásúak totyogó kisgyerkőcnek csúfolták.

A Csábán nevet apja adta neki. A szó nomád pásztort jelent, és Akkus mindennél jobban vágyott arra, hogy fia soha ne legyen harcos, csak békés gazda.

Csábánnak volt egy kutyája: Bátor. Egy farkasölő szuka kölyke. Az anyát agyonrúgta a vezércsődör, ezért nyolc kis-kutyája a jurtaba került. Hetet Akkus gyorsan elajándékozott, mondván: „Bajlódjon velük más!” De a legkisebbet, a könnyes szeműt Csábán megtarthatta magának. És mivel a kölyök még egy lepkétől is megijedt, ezért elnevezte Bátornak, hátha a neve majd hatással lesz rá.

Hát, ha bátor nem is lett, de szemtelen annál inkább. Étvágya kielégítése érdekében a legnagyobb arcátlanságra is képes volt, de ha valaki csúnyán nézett rá, nyüszítve menekült.

Bátor egyéves volt Altináj születésekor, és igyekezett éreztetni a csikóval, hogy ő került előbb a családhoz. Első találkozásuk csak egy félénk összeszagolás lett, aztán a csikó az anyjához, a kutya Csábánhoz futott.

– Szégyelld magad – nevetett a fiú, és szeretettel túrt bele kutyája fehér bundájába. – Gyere, elmegyünk nagyapához, ő mindig ad neked valami finom falatot.

Az aul mintegy húsz jurtaból és néhány házból állt,

egynapi lovaglásra a Keszi törzs székhelyétől, ahol a nagyúr lakott. Akkus családjának négy jurtája volt, ami már majdnem gazdagságnak, bőségnak számított. Akkust Bőnek szólították. Bővelkedett is jószágokban: majdnem száz lovat, négyszáz juhot, harminc marhát számlált. Csikósai, juhásza, szolgálai utasításait, de ő bármit is kért tőlük, velük vállvetve dolgozott. „A példáddal válsz igazi úrrá!” – szokta mondani az apja, Boila, aki ezenkívül rengeteg mondást tudott, amelyek mindig a legmegfelelőbb pillanatban jutottak eszébe.

– Atya! – kiáltott Csábán egy kopottas jurta mellett. – Nem lehet messze, hisz a lova itt áll a karónál – mondta Bátornak. A kutya pislogott.

A fiú megkocogtatta az ajtót, pedig tudta, hogy nincs benn senki.

– Csin kütüsi künál kirszen konaga biradi* – hallotta a háta mögül.

– Atya! Megszületett Altináj! – újságolta a fiú boldogan. Az öreg tágra nyílt szemmel rámeredt.

– Testvéred lett? Nem is tudtam, hogy az anyád gyermeket vár.

– Jaj, egy csikóról beszélek, nagypapa. Apám nekem ígérte, még mielőtt meglett.

– Apád mindig jó kancaneveket talál ki. Biztos az ifjúkori szerelmeiről jutnak eszébe – nevetett Boila, és felült a lovára.

A fiú az öreg lábába csimposzkodott.

– Láttad hajnalban a Holdat? Arról nevezte el. Vigyél magaddal, nagypapa! – kérlelte.

* Az igazi nomád csak naplemente után jár vendégségbe

Boila lehajolt a nyeregből, megsimogatta Csábán fejét, majd így szólt:

– Messzire megyek, fiú. Majd megnézzük, ha hazáérttem – kacsintott, aztán megsarkantyúzta lovát, és elvágatott.

– Milyen fontos dolga lehet? – gondolkodott hangosan a fiú. – Biztos a többi öreggel találkozik, hogy elnyerje a csontkockáikat.

– Futás! – kiáltott Bátorinak. – Versenyezzünk! Én vagyok Altináj.

Futásnak eredt, a kutya utána. Sebesen rohant a sajt-szárító állványok között, és közben tényleg valami utolérhetetlen versenylónak képzelte magát. Bátor mögötte futott, nem igazán értette a játék lényegét.

Közben befejeződött a fejs. A kancatej a szabákba vagy a köpülőkebe került. Az asszonyok kevergetni kezdték a hófehér folyadékot, türelmesen, nagy hozzáértéssel. A jurták bejáratánál helyezték el a tartályokat, hogy a ki- és bemenők mindig kevergessek benne egyet, így a tej szinte állandó mozgásban marad, s mire a csészékbe kerül, enyhén bódító, savanyú ital: kumisz lesz belőle. A nomádok szent itala.

A juhtej is feldolgozásra várt. A sajt elkészítése nem kis szakértelmet kívánt az alvasztástól a szárításig. A nomádok ezt látták apró gyermek koruk óta, s mire felnőttek, a kisujjukban volt az egész művelet.

Csábán a dombtetőig futott, ahol lihegve megállt. Innen az egész ault belátta, de kutyáját szem elől tévesztette, mivel az feladta a versenyt, és eltűnt egy árnyékos helyen.

Egy kislány ballagott fölfelé virágcsokorral a kezében. Barna haját egyetlen fonatban fogták össze, amit kicsi bronzkorong díszített. Szeme villámló pillantásokat vetett. Aranysárga selyemköntöse, piros bőrcsizmája és büszke fejtartása előkelő nagyasszonyá varázsolta a fiúval egyidős kislányt.

– De kiöltöztél, kerek szemű! – kezdte gúnyolódva a fiú.

– Megígérted, hogy nem hívsz többet kerek szeműnek – keseredett el a kislány.

– Jól van, Árikán, de ma olyan tréfás kedvem van. Képzeld, megszületett a csikó, amit apám nekem ígért. Olyan gyönyörű! Ha látnád...

– Nekünk meg kiskutyáink születtek.

– Hogy hasonlíthatsz kiskutyákat egy lóhoz?

– Nézzük meg, most! – kérlelte Árikán.

A két gyermek egészen kicsi kora óta együtt játszott. Úgy megértették egymást, mintha ikrek lettek volna.

Árikán egy kazár nagyúr unokája volt. Származása ellenére a családja nem volt olyan gazdag, mint Csábáné, de soha nem számolgatták, melyiküknek hány lova van. A kislány azzal szerzett elismerést magának, hogy ötesztendőskorában agyonvert egy farkast.

Az anyja büntetésből küldte el a szolgálkkal szárított trágyát szedni. Árikán egyáltalán nem örült a dolognak, kellenetlenül botorkált a többiek után, kosárral a kezében, s közben azon gondolkodott, hogy milyen igazságtalanok vele, mert ő igazából semmi rosszat nem tett.

A valósághoz hozzátartozik, hogy a kislány kedvenc szórakozása az volt, hogy mindig belekotyogott a felnőttek beszédébe, pont a legfontosabb vagy legbizalmasabb részeknél. Ez alkalommal kazár rokonokkal beszélgettek

a szülei a tűz körül, amikor a kicsi Árikán visítva közbeszólt, hogy az egyik csontbabája szerelmes lett a másikba.

Egyszer csak ott találta magát a pusztában, kosarával a kezében, és a napon szikkadt lógombócokat szedgette.

Az egyik szolga visítésára figyelt fel: „Farkas, farkas” – ordított szláv nyelven. Eldobta a trágyával teli kosarat, és rohanni kezdett. A farkas üldözőbe vette a futó szolgát, és igyekezett a lábánál fogva elrántani. Valamelyikük kosarából előkerült egy ólmozott végű hajítófa, amit pont farkasok ellen használtak. Ezt kapta fel Árikán, és hátulról ütötte-verte vele a farkast, amely a földön fekvő szolgát marcangolta. A vadállat annyira megtébolyodott a vér ízetől, hogy eszébe sem jutott védekezni. Ott múlt ki a szolgán a kislány ütéseitől.

Az öregek szerint ez valami égi jel volt, annál is inkább, mivel a farkas nem támad csak úgy az emberre.

Ettől kezdve Árikánt tisztelettel köszöntötték a felnőttek, és talán egy kicsit elnézőbben túrték, hogy beleszóljon a beszélgetésükbe.

– Nagyon aranyos! – áradozott a lány a csikót nézve. – A lábai viszont szörnyen ormótlanok.

– Nagy ló lesz, ez azt jelenti... és jó futó – büszkélkedett Csábán.

Altináj a gyermekekre pillantott, talán nem is látta őket tisztán, de jobbnak találta, ha anyukája mögé bújjik előlük.

A gyermekek, miután megnézték a csikót, hazatértek; az innen-onnan szállingózó ételillat éhségükre figyelmeztette őket.

Csábán belépett a jurtájukba, lábát gondosan átemelve

a küszöbön. A nomádok mindig vigyáztak, hogy lépésükkel ne háborgassák a küszöb alatt lakó szellemet.

Odabent az anyja szép rendet rakott: összehajtogatta a nemeztakarókat, és megterített. Az edényeket egy gyönyörű perzsaszőnyegre tette. A szőnyeg közepén egy tálban kásaszerű étel gőzölgött, mellette kis fatálon lapos kenyerek sorakoztak, a csészékben kétnapos kumisz.

Csábán leült az őt megillető helyre, vagyis a főhelytől eggyel jobbra, a férfiak oldalán. A női részen egy báránybőrön szunyókált kétesztendő kishúga: Boglár. Csábán nagyon szerette a kicsit, talán azért is, mert a maga hét esztendejével óriásnak, bölcs öregnek érezte magát mellette. Atyáskodott fölötte, tanítgatta, rengeteget birkózott vele.

Kádin az edényeket igazgatta a terítéken, majd odaszólt a fiúnak:

– Apádat nem láttad? Ő sem evett reggel, és persze te sem.

– Nem láttam – felelt a fiú. – Biztos azt a csődört tanítgatja, amit a nagyúrnak visznek.

Az asszony kiállt a jurta elé, csípőre tette a kezét, és elkiáltotta magát:

– Akkus, gyere enni!

A férfi hamarosan megjött, s miután ő is letelepedett, felemelte a kumisszal teli csészét, hogy áldást mondjon. Két ujját a szent italba mártotta, az Ég felé pöccintett, aztán a földre lötytyintett néhány cseppet.

– Áldott legyen az Ég és áldott legyen a Föld!

Evés közben Csábán arról faggatta Akkust, mikor lehet Altinajt először felnyergelni, és hogy az apja tényleg versenyt nyert-e. A férfi azonban mogorván felelgetett. Látzott rajta: valami aggasztja, nincs kedve a fiúval csevegni.

Aztán a feleségével halk beszédbe elegyedett, és Csábán csak néhány szót csípett el a beszélgetésből, hogy „meghal”, „varázslat”, „orvosság”...

Próbálta a gondolatokat összerakni, és rájött, hogy az aulban a mai napon nem Altináj születése a legnagyobb esemény, hanem az, hogy Akdzsila, a táltos nagybeteg, és nagyapa nem a szerencsejáték miatt ment az öregekhez, hanem a hegyek közé lovagolt egy bizonyos gyógyfűért. Szülei valami gonoszról is suttoztak, amit már nem hallott egész pontosan.

„Nem baj – gondolta magában –, majd nagyapa mindent elmond.”

A következő néhány nap nagyrészt a kiscsikó simogatásával és Boila hazavárásával telt. A gyermekek többször is felszaladtak a dombra a nyírfához, ahonnan messzire lehetett látni, és lesték, mikor érkezik a magányos lovas, akit Árikán is nagyapjaként szeretett.

A Hold pedig fogyott, fogyott, és hajnalonként már nem világított olyan gyönyörű aranyszínben, mint annak a bizonyos napnak a kezdetén.

A TÁLTOS HALÁLA

A fiúk gyakran összegyűltek a dombon, és ügyességi játékokat játszottak. Az egyik kedvencük a hajítófa volt. Ezzel a karhosszúságú kezdetleges fegyverrel tíz-húsz lépés távolságról egy lókoponyára tett juhkoponyát kellett eltalálniuk. Nagyon szerették a célba lövést is. A kisebbek faágból készült íjjal, a nagyobbak igazi íjakkal lőttek, és akadtak olyanok, akik lóhátról is meg tudták csinálni ugyanezt. Tompa hegyű nyilaikkal szintén ló- vagy juhkoponyára lőttek; legjobbnak azok számítottak, akik a szemüregbe találtak.

Ilyen játékokkal gyakorolták a hadviselést, hogy felnőtt korukban igazi hadjáratokon vehessenek részt, és gazdag zsákmánnyal megrakodva térhessenek haza. Az apák büszkén nézték fiaikat nyilazás közben, és tudták, hogy a kezük jövője az íjakon, lovakon és a vitézek erején múlik.

Csak egy ember nem nézte szívesen fia harci gyakorlatait: Akkus. Egyszer, mikor látta Csábánt ágíjjal célba löni, eltörte a „fegyvert”, és azt ordította: „Ezt még egyszer meg ne lássam a kezedben! Elég neked a hajítófa a farkasok ellen, hogy megvédd a jószágot. Te csábán leszel, és nem harcos!”

Akkus gyűlölt mindent, ami harccal vagy fegyverrel kapcsolatos, és Csábán ezt egyáltalán nem értette, mert ő

úgy tudta, hogy a nomád férfi békeidőben a jószág védelmezője, de ha a nagyúr elküldi a véres kardot, akkor minden keszi férfi hadba vonul. Ilyenkor előkerülnek a csomagok mélyéről a vérték, szablyák, íjak, a nyílvevőket rejtő tegezek, és a jószágok mellett csak az asszonyok, az ifjak és az öregek maradnak – néha hónapokig is.

Persze ez Csábán életében még egyszer sem történt meg. A fiú senkitől sem kapott választ, amikor az apja mélységes harcundoráról és fegyverek iránti gyűlöletéről faggatózott. Még a nagyapja se szólt semmit, pedig ő mindent megbeszélt kedvenc unokájával. Ha ez a téma előkerült, csak ennyit mondott: „Ne akarjuk, hogy a folyók visszafelé folyjanak.” Csábán nem fogta fel, mit ért ezen az öreg, de legalább százszor biztosan hallotta ezt a mondást a szájából.

A hét esztendő körüli, vagyis az öv nélküli fiúk közül Csábán és Áldár dobta legjobban a hajítófát; hol egyikük, hol másikuk nyerte a versenyt.

Csábán tényleg játéknak tekintette az egészet, de Áldár belebetegedett, ha nem ő nyert. Ez odáig fokozódott, hogy valóságos ellenségei lettek egymásnak. Áldárnak előnyt jelentett, hogy ő a nyíllövőversenyeken is részt vehetett. Folyton gúnyolta a társát:

- Na mi van, kisfiú, a nagyok játékára te nem jöhetsz?
- Ez a szerencséd, Áldár. Legalább ilyenkor te lehetsz a legjobb!

Áldár majdnem Csábán torkának ugrott, de a gyerekek közéjük álltak, hogy szétválasszák őket.

- Csábán nem sokat lőtt íjjal, de mégsem fogsz a nyomába érni soha! – visított Árikán.

- Azért, mert az apja gyáva, és nem ért a fegyverekhez,

a kölykének sem szabad gyakorolni? Hogy harcolsz majd felnőttkorodban? – folytatta a rosszindulatú Áldár.

– Na jó – jött ki Csábán a sodrából –, küzdjünk meg egymással fegyverek nélkül. – Már le is vette a piros selyemövet a derekáról, és tengerkék köntösét is a földre dobta.

– Kérlek, Csábán, ne verekedjetek! – próbálta csillapítani a kislány, és gyönyörű barna szemével aggódalmasan pillantott körül. – Ne hagyjátok, hogy birkózzanak! – kérte a többi kíváncsiskodó suhancot.

– Miért ne? – kacagott az egyik maszatos képű fiú. – Ha már fegyvert nem használhat, legalább hadd verekedjen! – Összecsapta kezét, és biztatni kezdte a haragosokat: – Gyerünk, össze!

Addigra már Áldár is ledobta köntösét. A két fiú nadrágban és gyerekek által használt bőrbocskorban állt egymással szemben. Sovány felsőtestükön megfeszült a még fejletlen izomzat, borzos hajukat a szél is meglibbentette, mintha bátorítaná a harcolni készülőket. A körülöttük állók már ordítva biztatták őket.

Mikor összeugrottak, Csábán egyből alulra került, de hamar kibújt a szorításból, aztán megint megfordultak; egyáltalán nem törődtek a nomád birkózás szabályával, mely szerint aki először földre esik, az elveszítette a küzdelmet.

Hosszú percekig dulakodtak. A gyerekek visongva buzdították őket. Árikán zokogva rejtette arcát a tenyerébe. A verekedőket körbevevő porfelhőből egyszer Csábán véres háta, majd Áldár eltorzult arca bukkant elő.

Aztán csend lett.

A gyereksereg szétrebbent. A két fiú felállt. Boila ügetett feléjük, és se szó, se beszéd, karjánál fogva megragadta uno-

káját, a nyeregkápa elé, a ló marjára ültette, majd megindult a jurta felé. Árikán rohant utánuk, futás közben piszkos kezével a könnyeit maszatolta, hóna alatt a barátja köntösét és selyemövét szorongatta.

– Na, meséljete! – mosolygott rájuk az öreg a jurta félhomályában.

– Az a nagyképű Áldár megint csúfolta Csábánt a nyíl-lövés miatt, aztán... aztán összeverekedtek – csicseregte Árikán.

– Én a csikóra gondoltam – mondta Boila.

Csábán szeme felcsillant, hogy végre az ő lovacskájára terelődött a szó.

– Annak a tar sörényű sárga kancának és Beknek a csikója – magyarázta lelkesen.

– Tudod te, milyen kincsnek vagy a birtokában? Az a világ két leggyorsabb lovának az ivadéka. Azért a csődörért egy egész ménest fizetne akár a Kündü is, de szerintem Akkus még neki sem adná oda. – Az öreg elgondolkodott egy kicsit. – Sárga kancának és sárga csődörnek a csikója is egészen biztosan sárga lesz. Aranysárga, mint a telihold hajnalban... Altináj... találó név.

– Atya, kérlek, mondd meg nekem, apa miért haragszik, ha íjat veszek a kezembe! Múltkor azért is szájon vágott, mert a harc szót kimondtam, aztán...

– Biztos gyerekkorában átélt egy háborút – vágott a szavába Árikán.

– Nem szeretnék erről beszélni – zárta le Boila a kérdezősködést.

Lehajtotta a fejét, nagyot sóhajtott, és ráncos kezével birizgálni kezdte a mellkasára lógó ősz hajfonatát. – Más gondok vannak... A táltos nagybeteg. A hegyek közt jár-

tam néhány napig, hogy egy csokor sárkánygyopárt hozzak neki. A sziklák közé másztam föl érte. Talán mindannyiunk jövője múlik ezen... De ez túl hosszú történet.

– Kérlek, Boila, mondd el nekünk! – könyörgött a kislány.

– Atya, mesélj – kérlelte a fiú is –, mi már nagyok vagyunk, megértünk mindent!

Az öreg elmosolyodott, de ezt a mosolyt a gond árnyéka hamar letörölte arcáról.

– Valamikor réges-régen, amikor még igen kevés ember volt a világon, élt egy Alabas nevű táltos. Ő volt az első és leghatalmasabb varázsló. Tudjátok, hogy a táltos soha nem választja hivatását, hanem teherként veszi magára. Vagy a szellemek választják ki őt, vagy őseitől örökli tehetségét.

Alabast maga Isztengri, vagyis Isten választotta ki, és tanított meg neki mindent, ezért lett ő a leghatalmasabb. Fehér táltos, vagyis a jó erők szolgálatában álló ember lett. Isten minden jó varázslatot megengedett neki, egyedül a teremtést nem.

– Teremteni csak Istennek szabad? – kérdezte Árikán.

Csábán a történet hallgatása közben a jurta berendezését bámulta. Az építmény oldalát alkotó keregerácsot vérpirosra festették. Fegyverek, tegezok, pajzsok, kantárok lógtak rajta. A tetőrudak némelyikén rovásjelek virítottak, melyeket a gyerekek még nem tudtak elolvasni. Fent a tündük karika – melybe a rudak beletorkolltak – egészen feketére színeződött az évek óta felszálló füsttől. Ez a karatündük a nomádok számára az otthont jelképezte. A nyíláson át fény tündöklött be, de a körben üldögélőkhöz érve eltompult, és titokzatos félhomály lett belőle.

Az öreg bólíntott, majd folytatta:

– Abban az időben élt egy bő, vagyis gazdag ember, akinek nem lehetett gyereke. Kérte Alabast: teremtsen neki gyermeket. A táltos eleinte visszautasította, de a bő hatalmas vagyont ígért a varázslatért, mire Alabas beadta a derekát. A testet könnyen létrehozta, de a lélek nehezebben ment. Hetvenhétféle virágszirmot gyűjtött össze, és ezekből alkotta meg a gyermek lelkét.

Árikán és Csábán tátott szájjal figyelt, feszülten várva a történet folytatását.

Boila felállt, a keregerácson lógó tarsolyához lépett, kivette belőle tűzgyújtó szerszámát. A tűzhely mélyedésében lévő, félig elszenesedett fadarabokat próbálta lánggra lobbantani.

– A tűz mellett életre kelnek a mesék – mondta.

– Ez egy újabb mondás, nagypapa? – nevetett a fiú.

– Mondás, de elég régi mondás. Szegény megboldogult apám szájából hallottam utoljára. – Csábánnak nagyon tetszett, de tudta jól, hogy az öreg most találta ki. „Ha megtanulom a rovásbetűket, lejegyzem nagypapa mondásait” – gondolta magában.

– Egy szép napon – folytatta Boila – Isztengri elküldte szárnyas hírvivőit, hogy nézzenek körül a földön. Mindent rendben találtak... Vagy mégsem... Észrevették az engedély nélkül teremtett gyermeket, akinek a lelkét magukkal is vitték a Hetedik Égbe. Alabas erre a dobját táltos paripává változtatta, és hátán az eltűnt lelkek birodalmába repült, de ott nem találta a gyermek lelkét. Hosszú időn át kereste, mire rábukkant a Hetedik Égben, és az Istentől kapott egyik képessége segítségével elrabolta, majd visszavitte a fiú testébe.

– Hogy kerül a történetbe a mi táltosunk? – sürgette Csábán az öreget.

– Isten életben hagyta a fiút, de Alabast szörnyen megbüntette. Mérhetetlenül hosszú életet adott neki, egészen haláláig egy kőszikla tetején kell ugrálnia, míg a teste el nem kopik. Ha a lába elkopik, akkor a világban élő táltosok nem tudnak többé messzire menni a lelkek után. Ha a keze is elkopik, a táltosok nem tudják többé kezükkel kitapintani a betegben rejtőző nyavalyát. Ha a szíve is elkopik, akkor az összes táltos gonosszá válik, s ha teljesen elfogy, kihalnak a világból a táltosok, így nem marad senki, aki a betegeken segítsen. Azt beszélik, ha valahol egy táltos utód nélkül hal meg, akkor kopik el Alabas szíve. A mi javasunk azért akar életben maradni, mert a szellemek még nem jelölték ki az utódját. Ezért kellett neki a sárkánygyopár, mert ez az egyetlen növény, amelynek főzete meghosszabbítja az életét.

Ezért járnak-kelnek a felnőttek oly aggodalmasan, mert félnek Alabas szíve miatt. Több gyermek is szeretne Akdzsila helyére kerülni, de az lesz az utód, akit a szellemek kiválasztanak, és általában olyat választanak ki, aki nem akar táltos lenni. A gonosz erők azon munkálkodnak, hogy ne legyen utód.

– Valójában mi a baja Akdzsilának? – kérdezte a kislány.

– Egyszerűen öreg. Lejárt az ideje – mondta Boila. – Ha a szellemek jeleznek neki az utódról, akkor nem issza meg többé a sárkánygyopárból készült főzetet, és nyugodt lelkiismerettel távozik a másvilágra.

Árikán további kérdéseket akart feltenni Alabasról, de akkor kinyílt az ajtó, egy töpörödött öregasszony rohant be rajta, és egyenesen a tüzet élesztgető Boilához lépett. A fü-

lébe sűgott valamit; a gyermekekre mutogatva magyaráz- zott, aztán amilyen hirtelen jött, úgy ki is suhant az ajtón.

– Akdzsila látni szeretne – állt fel az öreg –, és akár- hogy is tiltakozik ez a boszorka, ti is velem jöhettek.

Boila egyedül élt jurtájában, mert felesége – Csábán kedves nagyanyója – két esztendeje meghalt. A fiú még emlékezett a finom mazsolás-mézes kumiszra, amit ő ké- szített a legjobban. Négy gyermekük közül egy a bizán- ciak ellen vívott harcban esett el; három pedig – két férfi és egy nő – itt élt az aulban. A két férfi: Akkus, Csábán apja, a másik Botond bácsi, az asszony meg Ené, az íjkészítő fe- lesége.

Az öreg sokszor összehívta gyermekeit családotul, mert, mint mondta: „A testvéreknek halálukig össze kell tartaniuk.” Ez meg is valósult akarata szerint. Büszke volt gyermekeire. Akkus a lovak szeretetét örökölte tőle, de ez a szeretet olyan szakértelemmé fejlődött, hogy ő nevelte a harci méneket a keszik nagyurának, és még a szövetséges törzsekből is felkeresték, akik jó lovakat akartak vásárolni.

Botond, Boila másik fia ötvösként olyan csodás övvere- teket és hajfonatkorongokat készített, melyekről az Égig- érő Fa képe majdnem életre kelt. Ő festette testvére ajtajá- ra Az Alpkarakust, az óriási fekete madarat is.

Ené pedig, az íjkészítő hűséges felesége, példás házi- asszony, öt gyermek anyja volt. Ő így érezte teljesnek az életét.

A táltos jurtája előtt egy hosszú karón lókoponya ló- gott, figyelmeztetve az arra járót a szellemek jelenlétére.

Boila már rég bement, amikor a két gyerek még mindig azon tanakodott, vajon jó ötlet-e, ha ők is belépnek. Ahogy itt huzakodtak, a jurta mögött egy sötét árny suhant el –

Csábán megesküdött volna, hogy az előbb még a borító-nemez alatt leskelődött.

Belépve egyből az öreghez fordult:

– Atya, egy furcsa alak leselkedett a nemez alatt!

– A fekete erők is talpon vannak – hallatszott valahonnan a félhomályból Akdzsila hangja.

A beteg táltos egy rongyos nemeztakaró alatt feküdt, és suttogva beszélgetett Boilával.

Ez a hajlék legalább olyan titokzatos volt belülről, mint a híre. A keregerácson rongybabák, piros és kék szalagok, festett koponyák lógtak. Középen egy rovásbetűvel teleírt ágas-bogas fa állt, mely felért egészen a tündük karikáig, az Égigérő Fát jelképezve. A révülések során erre szokott felmászni a táltos, mikor egy beteg lelke után ered a másik világba.

Csábán gondolatban egy borzasztó szertartást idézett fel, amelyen egészen kicsi gyermekként vett részt. Az anyja ölében ülve nézte az eseményt, és majd belehalt a félelembe.

Már reggel óta dübögött a dob: a hangja, mint egy elképzelhetetlenül hatalmas, óriás szív dobogása, az emberek csontjáig hatolt. Az aulban mindenkin erőt vett valami megmagyarázhatatlan idegesség, mert a táltos egy olyan dologra készült, amire tíz évben egyszer kerül sor.

Egy Baján nevű avar férfi hajnalban a lova hátsó lábát akarta megvizsgálni, amikor az állat megijedt, és fejbe rúgta gazdáját. Az illető véres fejjel terült el. Futva hozták Akdzsilához, aki megállapította, hogy a csont egy helyen betört, a szilánkok az agyat nyomják, és csak úgy lehet Bajánt megmenteni, ha meglékeli a koponyáját. Ezt a műveletet egy örült emberen végezte utoljára, ugyanis azt mondta,

hogy egy gonosz szellem költözött az illető fejébe, és koponyalékeléssel lehet csak szabadjára engedni az ártó erőt.

Akdzsila segédje átvette a dobot. Ugyanabban a ritmusban püfölte tovább. A táltos feltúrta az ingujját, majd egy kövön köszörülni kezdte a kését. Bajánt már jól leitaták, mégis két megtermett férfira volt szükség, hogy lefogják. A jurta előtti térségen került sor a műtételre, mert bent a jurtában nem volt elég fény az apró csontszilánkok megkereséséhez.

Az asszonyok forró vízzel teli üstöt hoztak, egyikük elvette a lékelőkést, hogy a tűzben fertőtlenítsen. A táltos meg csak imádkozott, aztán félelmetes hangon énekelni kezdett. Csábán egy szót sem értett az énekből, melynek minden versszaka sikítással végződött. A dob megállás nélkül dübörgött.

Akdzsila fogta a kését; intett a két embernek, erre azok valósággal belenyomták Bajánt a földbe.

Velőtrázó ordítás szállt fel, mikor a penge a koponyacsontot karcolta.

„Érdekes, hogy Baján még most is jól van – gondolta Csábán –, csak egy fémlemez hord a süvegében.”

Most azonban a csodatevő orvos feküdt a takarón, mint egy gyámoltalan újszülött, kiszolgáltatva a szellemek kénye-kedvének.

– Hét nap múlva meghalok – törte meg a csendet Akdzsila. – Utána hét napra rá kiderül, ki lesz az aul új táltosa.

– Mik a rendelkezéseid? – kérdezte Boila.

– A testemet csavarjátok a takarómba, úgy vigyetek fel a havasra. Ott készítsetek egy állványt a százesztendő nyírfa tövében... – Köhögés szakította félbe mondandóját.

– Ismerem azt a helyet – nyugtatta az öreg –, oda szoktuk vinni a piros szalagot és a medvekoponyákat.

A táltos bólintott.

– Az állványt úgy készítsétek el, hogy minél előbb összedőljön. A mulandóság ellen nem kell harcolni.

– A dobbal mi legyen?

– Szakítsátok be a bőré! Az én paripámon ne utazzon többé senki! Ha ez megtörtént, akasszátok a nyírfára a tolas fejdíszemmel együtt. A férfiak az újholdi vadászon elejtett egyik farkast nyúzzák meg, és a bőré szintén tegyék a nyírfára!

– És az utód? – kérdezte Boila. – Miről ismerjük fel?

– Azt még én sem tudom.

A két gyerek csöndben figyelte a halk párbeszédet. A jurta női oldalán az eszelős képű boszorka üldögélt, bizalmatlan pillantásokat vetve rájuk.

– Ez mindjárt felfal minket – súgta Árikán.

– Biztos megakadnál a torkán – tréfált a fiú.

A táltos még néhány szót lehelt Boila fülébe, aztán intett, hogy menjenek.

Mikor kiléptek az ajtón, a sötét égbolton a csillagok már élesen világítottak.

– Engem biztos agyonütnek a szüleim – mondta a lány, és búcsút sem intve elfutott az otthona irányába.

– Szeretnél elmenni az újholdi vadászatra? – kérdezte Csábántól a nagyapja.

– Tudod, hogy ez minden vágyam, de apa biztos nem enged el.

– Ki mondta, hogy fegyvert kell fognod? – kacsintott hamiskásan az öreg. – Hajtókra is szükség van. Lovagolnod csak szabad!

– Hát azt szabad – mosolygott a fiú.

– Most menj aludni! – mondta Boila, és búcsúzóul összebörzolta Csábán haját. Mintha még mondani akart volna valamit, mégsem szólt, csak homlokára billentette süvegét, és eltűnt a jurták között.

Csábán ugyan lefeküdt, de még sokáig nem jött álom a szemére. Egymást kergették a fejében a gondolatok. Az elmúlt napok eseményei áradatként zúdultak gyereklelkére. Altinájra gondolt, aki már gond nélkül futott anyja után, de egyelőre sem őt, sem az anyját nem hajtották ki a ménessel a pusztába... Aztán elaludt egy kis időre. Azt álmodta, hogy ő Alabas, és ugrálnia kell azon a bizonyos sziklán. Minden ugrása olyan fájdalommal jár, amit ember nem képes elviselni. A fák közül pedig az a sötét alak figyel, aki leskelődött a táltos jurtájánál. Azt várja, hogy kopjon el Csábán szíve, és akkor ő lehet a világ leghatalmasabb javasembere, de képességeit a jó elpusztítására használná fel.

Aztán felriadt. Verejtékben úszott a homloka. Felült, és azt figyelte, hogy a kishúga milyen békésen alszik, majd a szüleit nézte. Akkus is rosszat álmodhatott, mert eléggé hánykolódott.

Csábán a vadászatra gondolt. A nomádok minden harmadik újholdkor lovas vadászatot rendeznek, aminek lényege nem is a zsákmány, hanem az, hogy a férfiak öszszegyakorolják a hadmozdulatokat: a bekerítést, a színlelt menekülést, melyet a háborúban is alkalmazni szoktak. Az aulból húsz férfit várt a kezük serege, vagyis pontosan két tizedet – a nomád hadi felosztás szerint.

A fiú jól lovagolt, pedig csak a nyolcadik esztendejének elejét taposta. Az apja tizennégy esztendőős tarka heréltjén vágta zgatott eddig. Tarka – így hívták a lovat – füttyszóra

megállt, és hiányzott belőle a tüzességnek még a szikrája is, ezért nem kellett attól félni, hogy megbokrosodik, és elragadja fiatal lovasát.

„Apám biztos megint nem jön – gondolta Csábán –, de legalább engedne el!”

Aztán újból elaludt. Teljes fegyverzetben látta magát Altináj hátán. Lova elrugaskodott a földtől, és a felhőkön át vágtatott. Csábán a süvegéhez kapott, nehogy a szél le sodorja. Egyenesen a keszik seregének élére állt, hogy a bizánciak ellen vezesse őket. Végigtáncoltatta gyönyörű hátasát a vitézek előtt. Neki, mármint Csábánnak a balján íjtegez, jobbján nyílveszőtegez, hátán kopja. Elővette felajzott íját, hogy harcosait buzdítva megfeszítse azt. Ekkor a seregből egy ősz hajú vitéz léptetett elő rozzant vércsederes lován, majd kikapta kezéből az íjat, és elordította magát:

– Nem mondtam, hogy ezt ne lássam még egyszer a kezdedben?! – Ezután eltörte az íjat, darabjait pedig behajította a lovasok közé. Akkus volt, az apja.

Ezután Csábán nem álmodott semmit.

A vadászatra való készüllet izgalmait tompították a táltos körüli események. A férfiak egy része csak legyintett, hogy babonaság, de az asszonyok és az öregek nagyon odafigyeltek, és számolgatták az Akdzsila életéből hátralévő napokat; a hozzá közel állók pedig igyekeztek teljesíteni mindent, amit kívánt, hiszen: „Nem szabad esélyt adni a gonosz erőknek” – mondták.

Hét nap elteltével a táltos szép csendesen kilehelte lelkét. Az emberek – bár tudták, mi a teendőjük – az első pillanatban tanácstalanul keringtek a koponyás jurta körül,

míg végül egy öregasszony zökkentette ki az ault kábultságából.

– Ne várjuk meg, míg oszlani kezd a holttest! – kiáltott éles hangon.

Erre az öregek megkezdték a nemeztakaróba bugyolálást, közben borókaágakat füstöltek – a gonosz ellen. A dobbot beszakították, ahogy Akdzsila rendelkezett.

– Egy élet nem elég, hogy a szellemek világát kiismerjük – ingatta a fejét Boila, miközben összehajtogatta a varázsruhát. A fejdísz főlvette a földről, megigazította a tollait, és arra gondolt, hogy ezeket a dolgokat miért nem örökölheti más, mint egy csizmát, köntöst vagy egy süveget. Eszébe jutott, hogy gyermekkorában a bátyja, sőt a nővére ingét húzták rá, pedig az alja majdnem leért a földre.

Aznap szinte teljesen megbénult az aul élete, még a kumiszekeverők kopogását is alig lehetett hallani. A témérdek állatra a csikósok, bojtárok vigyáztak, a bők és az asszonyok ünneplőruháikat igazgatták, mert a temetésre készültek. A férfiak felvették veretes övüket, brokátköntösüket, őzprémes süvegüket. A nők ékszereiket, aranyozott hajfonatkorongjaikat, gyönyörű selyemkendőiket öltötték fel, de mindannyiuk szívében szorongás lapult, amit még a nomád pompa sem leplezett igazán.

A férfiak már napokkal ezelőtt összetákoltak egy hordágszerűséget, amelyet most a táltos tetemével együtt négy vitéz vett a vállára, és indult vele a havas felé. Az emberek némán követték.

Csábán az apja és anyja között ballagott – a hűgára egy öregasszony vigyázott otthon –, s közben arra gondolt, vajon mi járhat a gyászolók fejében. Hányan pályáznak a táltos szerepére, nem gondolva az óriási felelősségre,

csak a gyógyításokért kapott fizetésre. Mindig mondta a nagypaja: „Ha betegek az állatok, meghíznek a kutyák, ha betegek az emberek, meghízik a táltos.”

De szerencsére a szellemek döntenek, és ők nem az emberek önző agyával gondolkodnak.

A hegy tetején, az öreg nyírfánál elkészítették a rozoga állványt, arra helyezték a hordágyat. A beszakított dobot, a varázsruhát és a fejdísz a felszalagozott fára tették. A férfiak levették süvegüket, láthatóvá vált leborotvált fejbúbjukon át hátravetett üstökük is. Csak álltak ott némán, egy pissenés nélkül. A szellő meg-meglibbentette az ágakon áldozatként elhelyezett színes szalagokat, a fejdísz tollait, és a dob beszakított bőrét furcsán megrezegtetve titokzatos, túlvilági zenét játszott, amitől mindenkinek a hideg futott végig a hátán.

Csábán a naplementét nézte. Vörös háttérrel, mint egy óriási vértócsával tért nyugovóra a Nap. A fiú arra gondolt, hogy sötétben nehéz lesz hazabukdácsolni.

Ekkor az egyik öreg énekelni kezdett; a többiek először bátortalanul, aztán lelkesen csatlakoztak hozzá. Az ének a tejillatú pusztákról, vágató ménesről, vadászsólymokról, majd bölcsőről és koporsóról szólt. Ahogy a végére értek, elgondolkoztak rajta, utána a férfiak feltették süvegüket, és mindannyian elindultak a hazavezető úton. Olyanok voltak, mint a juhászát veszített nyáj.

A következő hét napon minden visszatért a rendes kérvágásba: az állatok legeltek, ontották a tejet; az emberek dolgoztak, készült a sajt, a kumis; a gyerekek játszottak, de valahogy a vidámság kihalt mindenkiből. A helyét félelemmel teli várakozás foglalta el.

* * *